

Samskipti mennist í samrøðuni

- Tá samrøðan ikki gongur sum ætlað

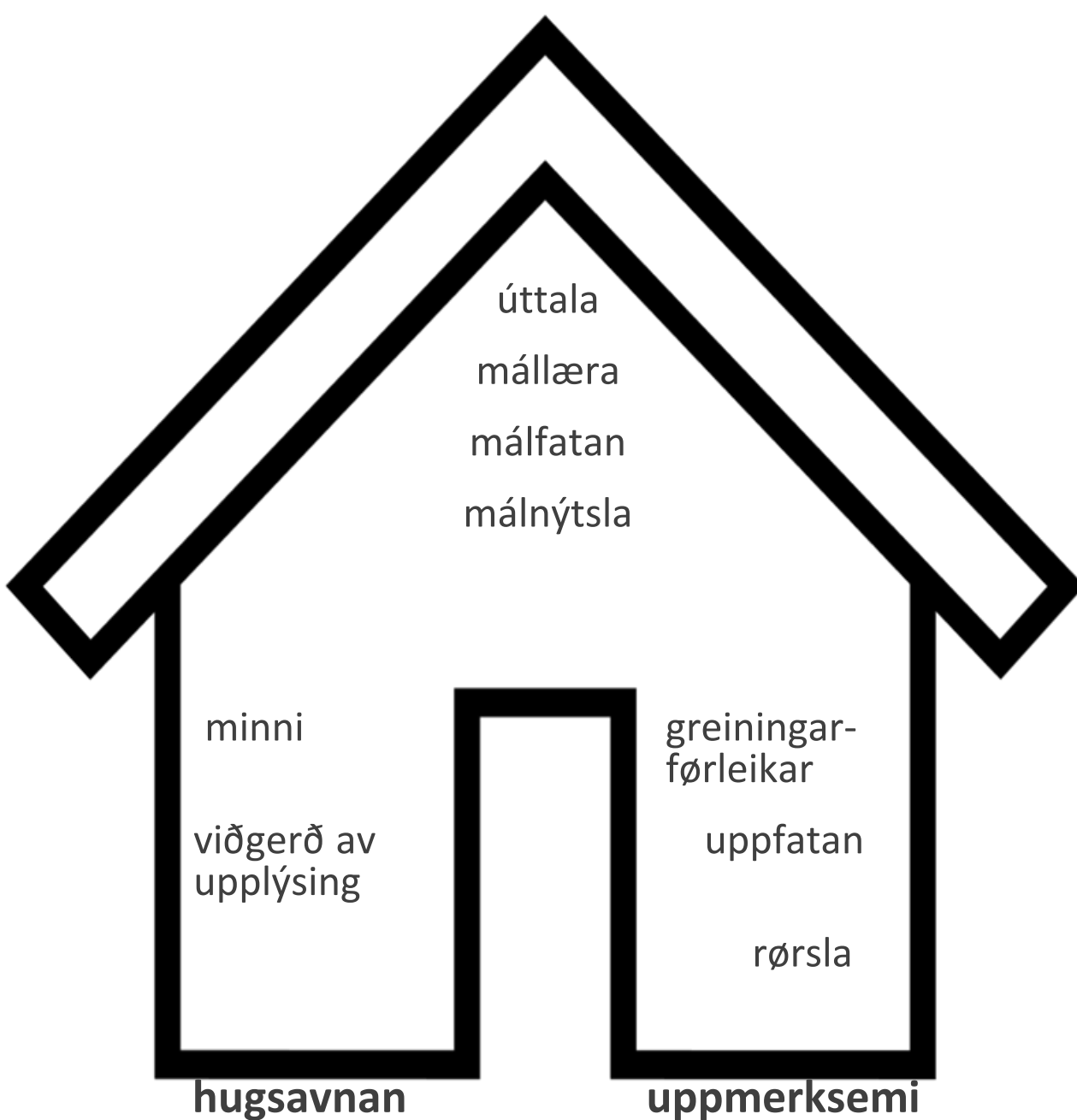
Dagsskrá

- Mál og samskipti - pragmatikkur/málnýtsla
- Samrøðureglur
- Tá samrøðan ikki gongur sum ætlað
- Hvat gera vit við tað?
- Tillagaða samrøðan

Fakdagur - apríl 2024

Diana Ninudóttir og Guðrun Ziska
audiologopedar

Mál og samskipti - Málhúsið

- **Málsligir førleikar**

- **Ikki málsligir førleikar**

- **Grundarsteinar**

sernám

NÁMSFRØDILIG OG SÁLARFRØDILIG
RÁÐGEVING

Málhúsið - takið

Úttala (fonologi)

Mállæra (syntaksur og morfologi)

Málfatan (semantikkur)

Málnýtsla (pragmatikkur)

sernám

NÁMSFRØDILIG OG SÁLARFRØDILIG
RÁÐGEVING

Pragmatikkur

At brúka málið í einum sosialum samanhangi

- At brúka málið við einum endamálið
- At tillaga málið eftir samrøðufelaganum ella støðuni/kontekstinum
- At fylgja reglum fyri samrøðu og t.d. søguforteljing.

“hvat ein skal siga, hvussu skal tað verða sagt og nær”

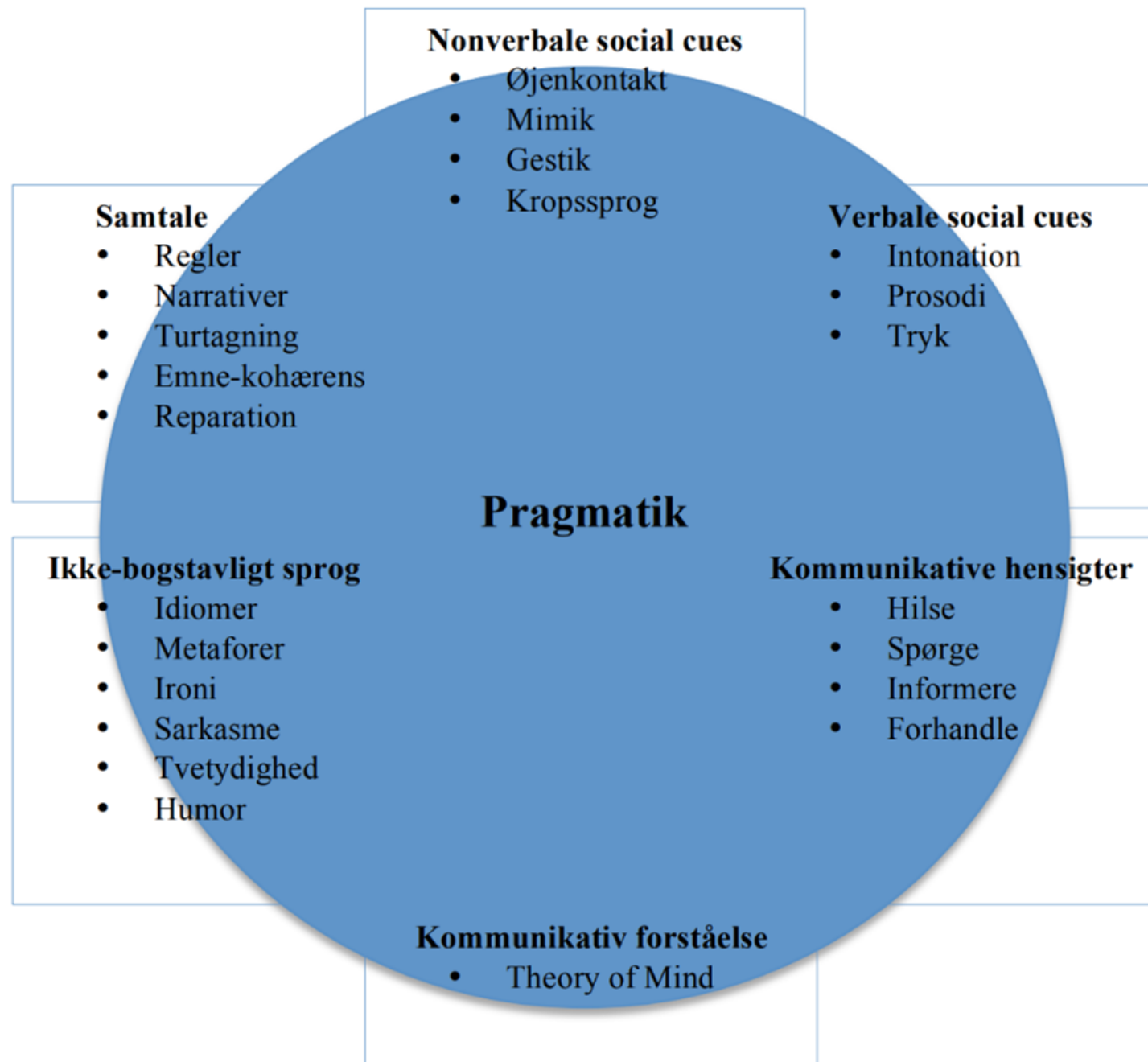
sernám

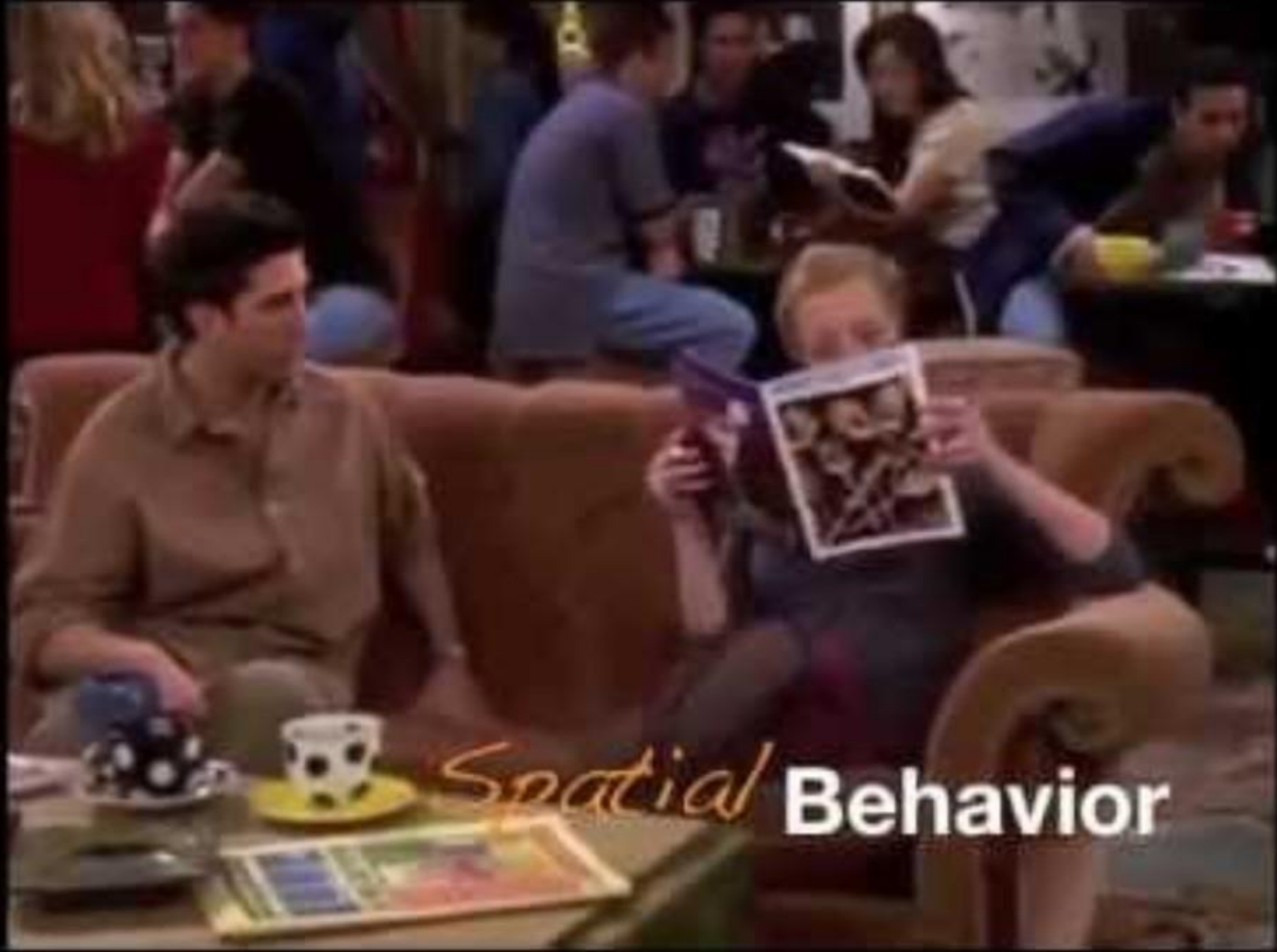
NÁMSFRØDILIG OG SÁLARFRØDILIG
RÁÐGEVING

Málnýtsla

Hvussu vit brúka málið í einum sosialum samanhangi

- við einum endamálið
- tillaga samrøðufelagnum, støðuni og kontekstinum
- við at fylgja samrøðureglunum

Spatial **Behavior**

**Tað sjónliga
og tað sum
hoyrist**

Týdningsberandi orð og smáorð

Kropsmál
Fysiska umhvørvið
Raddartóni
Keipur
Andlitsbrá

Tað fjalda

Forhondsvitan
Almen vitan
Støðan/konteksturin
Metaforar
Sarkasma
Tvískiljandi orð
Vitan um samrøðufelagan,
samrøðuevni og vitan um
at vera í samrøðu

sernám

NÁMSFRØÐILIG OG SÁLARFRØÐILIG
RÁÐGEVING

Tað fjalda

John gekk á sandinum
Hann var óheppin at traðka á glas
Hann mátti á sjúkrahúsið

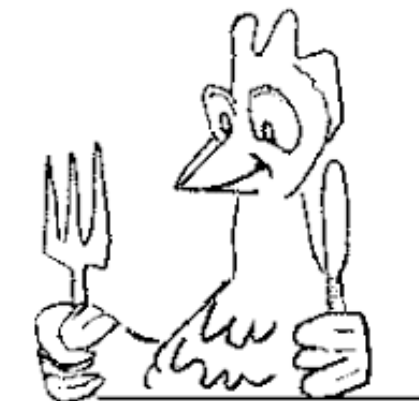
- Inferens

- Tvítýdningur

- Sarkasma

VERY
IMPRESSIVE.
CAN'T YOU SEE
MY EXCITEMENT?

THE CHICKEN IS
READY TO EAT

Samrøðu reglur

- Málfrøðin í samrøðuhøpi
- Samrøðuástøði
- Samrøðuanalyssa

Meginreglurnar hjá Grice (Maxim's of conversation, H.P. Grice, 1975)

- Samstarvsreglur.
- Samrøða - samstarv.
- Amboð - betri fatan av móguligum frávikum í samrøðuni.
- Tilvitað/ótilvitað ganga rundan um ella bróta reglurnar.

Kvantitet/nøgd

Gev ikki ov nógv
og ikki ov lítið
kunning

Kvalitet/dygd

Sig sannleikan

Relation/samband

Halt teg til evni

Máti

Ver týðilig og
greið. Nýt ikki
tvítýdning.

Samvirkandi málfrøði (samrøðuanalýsa innan lingvistik)

Conversation Analysis (CA)

- **Ljóðupptøkur av samrøðum**

- **Transkription**

- **Analýsa av tí sum liggur ímillum og aftanfyri orðini**

P: Fantastiskt veður í dag, ha?

K: [hmhm] eg mátti fara heim at skifta

P: Also tú hevur gingið?

K: Bussurin fór akkurat - - - - -

P: - - - - - nááá - -

K: og eg fór eisini sendandi -

P: - - - - - hháh- - - Nei hvat sigur tú?

K: tað var sum á kalvabakið - - - -

P: Ná, men skulu vit seta okkum í kafeina, ella::?

K: Matpakkin er við í dag

→ Dygd (ósatt/ sarkasma)

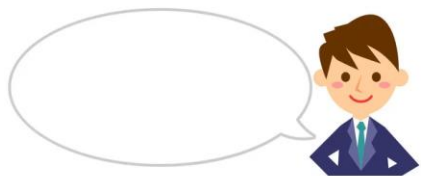
→ Nøgd (manglandi kunning)

→ Máti (tvítýdningur)

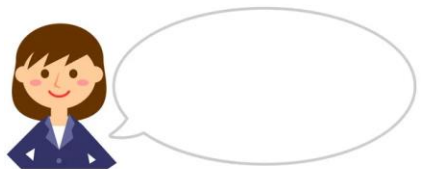
→ Samband/dygd (óviðkomandi/ósatt)

Samrøðan er meira fløkjalig enn ein heldur

Samrøðan er ein interaktiv proces, har móttakari og avsendari samstarva um at skapa eina felags grund sum samrøðan verður bygd á (common ground - Herb Clark).

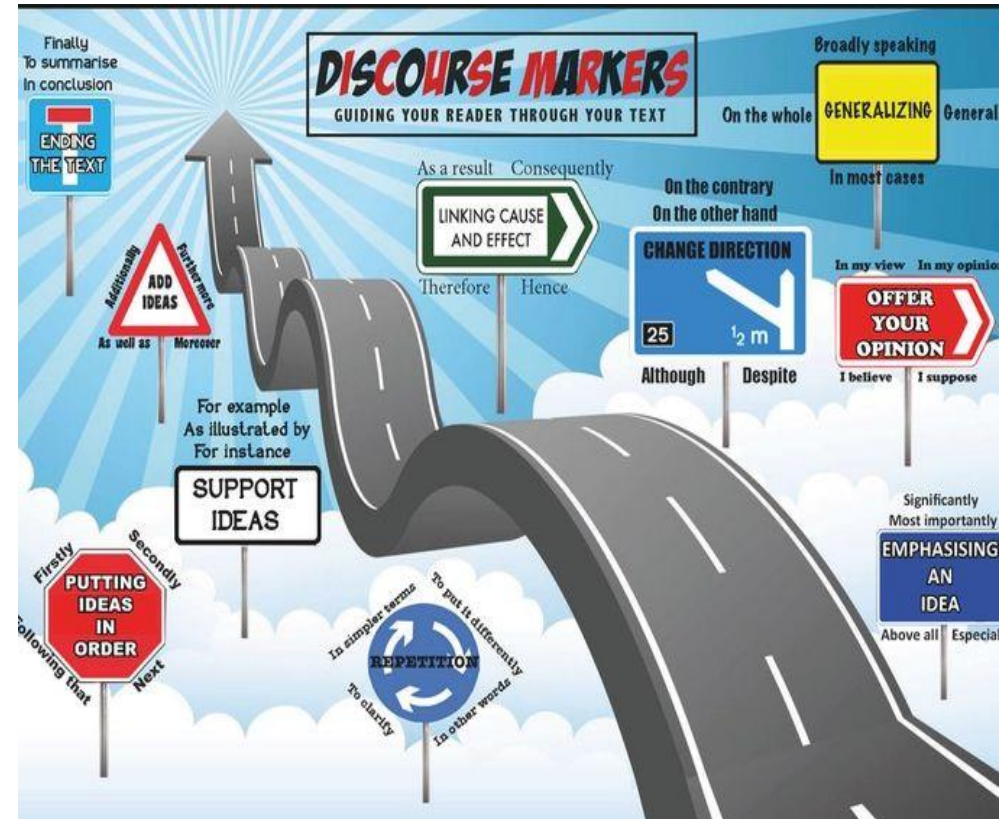
Inniheldur ofta óneyvt mál
Ófullkomnir setningar

sernám

NÁMSFRØDILIG OG SÁLARFRØDILIG
RÁÐGEVING

Hvönn veg fer samrøðan?

+ Andlitsbragd
Keipur
Raddartóni
Kropsmál

Tá samrøðan fylgir reglunum

Samrøðureglur

- Hóskandi innleiðing til evni
- Lurta og svara aftur tá onnur taka stig til samrøðu
- Tak túrar - uttan at taka yvir ella at avbróta
- Halda seg til evni
- Skifta evni á passandi hátt
- At vera týðilig/ur
- Rætta misskiljingar
- Enda samrøðuna á Hóskandi hátt

Reglurnar eru ein sjálvvirkandi partur av at vera í samrøðu. Samrøðupartarnir geva sær vanligt ikki far um hesar reglur - uttan tá tær ikki verða fylgdar.

Tá samrøðan ikki gongur sum ætlað

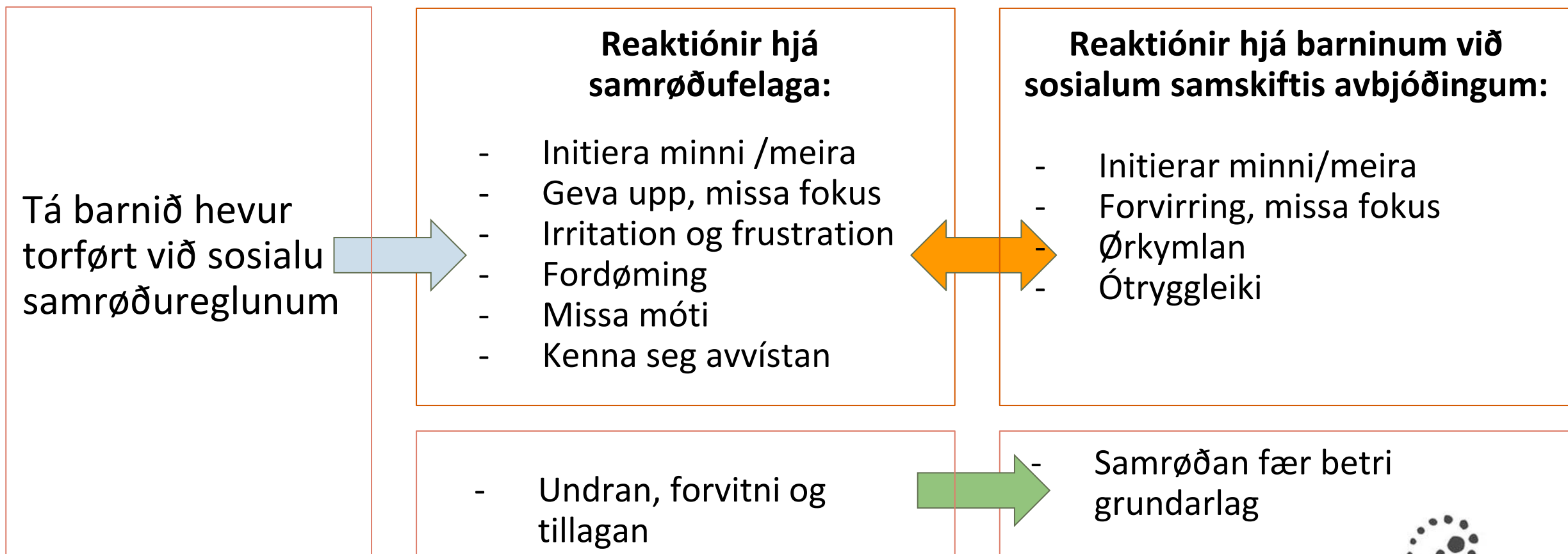
- Eyðkenni í samrøðuni - tá avbjóðingar eru við sosialu samskiftisførleikunum
- Hvørjar reaktiónir síggja vit tá samskifti ikki eydnast?
- Hvørjar avleiðingar hava sosialu samskiftisavbjóðingarnar fyri barnið?

Eyðkenni í samrøðuni - tá avbjóðingar eru við sosialu samskiftisførleikunum (Bishop; Nettelbladt 2015)

- Byrjar bráðliga at tosa
- Vil ofta ikki svara
- Endurtekur orðarætt
- Ómotiverað evniskift
- Torført at halda reyða tráðin
- Óviðkomandi viðmerkingar
- Merkir ikki at samrøðufelagin misstillir
- Megnar ikki at rætta upp aftur tá tað eru misstilljingar
- Barnið tosar yvir týðuligt og fer í smálutir, ið eru eyðsæddar fyri samrøðufelagan
- Barnið gevur ov fáar upplýsingar og væntar at samrøðufelagin stillir.

Bjar & Liberg 2004. "Når samspillet ikke fungerer - pragmatisk sprogforstyrrelse"

Hvørjar reaktiúnir síggja vit, tá samskifti ikki eydnast?

Hvørjar avleiðingar hava sosialu samskiftis-avbjóðingarnar fyri barnið?

- Barnið verður avskorið frá felagsskapinum við onnur
- Heildarmenningin órógvast og darvast
- Avbjóðingarnar leiða til avbyrging
- Eina kenslu av at vera skeivur og øðrvísi
- Stórar frustrationir og vreiðisútbrot
- Forvirring og desorientering
- Lágt sjálvsvirið
- Samrøðusorg

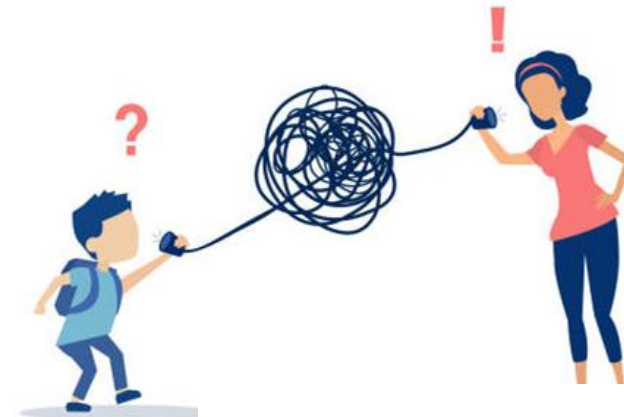

Hvat gera vit við tað?

- Kunnu sosialir samskiftisførleikar venjast?

- Samskifti á ymiskum rásum

- Tað vil altíð verða tann vaksni, sum eigur ábyrgdina av at stuðla og tillaga seg í samskiftinum og tryggja at samrøðan eydnast

Práta saman

- Hugsi um eina stöðu,
har samskiptið ikki gekk sum ætlað
- Hví gekk samskiptið ikki sum ætlað?
- Kundi tú gjørt nakað øðrvísi?

Tillagaða samrøðan

Samskipti mennist í samrøðuni

- tá tann vaksni tilvitað tillagar seg til at stuðla undir samskipti

- Tillaga samskipti eftir “intensive interation” princippunum
- Tillaga fakligu og másligu krøvini
- Tillaga við visuellum og verbalum hint
- Tillaga eftir meginreglum hjá Grice
- Túna inn á somu rás

Tillaga samskipti - úr **Intensive interaction** prinsippunum

- Ein avslappaður, bíðandi vaxin, sum avstemmar seg, heldur steðgir og svarar uppá tey íkøst, sum barnið gevur
- Hóskandi tempo og hóskandi intensitetur
- Eitt innihald, sum er skilligt fyri barnið
- Aktivitetir, sum hava hóskandi kompleksitet

Ein meginregla er at samskipta uppá mátar, sum persónurin kann kenna aftur sum sínar egnu.

sernám

NÁMSFRØDILIG OG SÁLARFRØDILIG
RÁÐGEVING

Tá samstarvi er torført og samskifti trekt - hví?

Málsligu krøvini

- Ov langir setningar
- Torgreitt mál (orðfeingi hjá barninum + djúpd)
- Fær ikki nóg langa tíð at svara (málslig processering, latenstíð)

Krøvini í samrøðuni

- Ov nógvir spurningar
- Ójavnt býti millum samrøðupartar

Hvussu tillaga vit so?

Málslig krøv → Sig minni, bíða meira.

- Tillaga orð og setningslongd eftir málsliga støði.
- Stuðla visuelt og við raddartóna.

Krøv í samrøðu → Viðmerkingar heldur enn spurningar.

- Fortel - bíða - spyr undrandi heldur enn krevjandi (blank level questioning).
- Modelling.

sernám

NÁMSFRØDILIG OG SÁLARFRØDILIG
RÁÐGEVING

'HINT' - Tillaga/stuðla sosiala samskipti

Visuel hint

- Skifta fokus
(Franchini et al. 2017, Walton og Ingersoll, 2013)
- Keipur, t.d. peika, flagg
- Myndir/ítækiligrir lutir
- Bíða væntin!
 - andlitsbrá, kropsmál, penn mikrofón.

Möguliga tørv á konsekvent brúk av 'hint'

Verbalt hint

- *'Nú skal eg líka spyrja nakað - 'spurningur!'*
- Akustisk 'Highlighting'.
- Modellering.

Misskiljingar í samrøðuni - hví?

Meginreglurnar hjá Grice

- Sarkasma, metaforur, tvítýdningur, nøgd av kunning...
 - ↳ Tak ikki fyri givið at samrøðufelagin fatar 'tað fjalda'.
 - ↳ Ver forvitin.
 - ↳ Greið nærri frá.
 - ↳ Gev týðiliga kunning

Kvantitet/nøgd

Gev ikki ov nógv og ikki ov lítið av kunning

Kvalitet/dygd

Sig sannleikan

Relation/samband

Hald teg til evni

Máti

Ver týðilig og greið. Nýt ikki tvítýdning.

Samskipti á ymiskum rásum

Tann relationella rásin:

- Virðismetir huglag og emotiónir
- Er kontekstbundin
- Verður mest brúkt av menniskjum við neurotypiskari menning

Tann faktuellella rásin:

- Virðismetir handling og logikk
- Er kontekstfrí
- Verður mest brúkt av menniskjum við neurodivergentari menning

Just imagine these two having a conversation

sernám

NÁMSFRØÐILIG OG SÁLARFRØÐILIG
RÁÐGEVING

Vit tillaga, men eru vit tá eisini við til at flyta barnið?

- Ja - Færri misstiljingar og fleiri væl eydnaðar løtur í samskiftinum
- Kenslan av at 'ikki duga' minkar → samrøðusorg minkar
- Jaliga effekt á relatiúnina, trivna og menning
- Størri møguleikar fyri menning - tí mál mennist í samskifti, samrøðu og góðari relatiún.

Hvar skal ein byrja?

- Ver forvitin - er tørvur á tillaging og hvussu?
- Eina tillaging í senn. (t.d. bíða, 'hint', frágreiðing...)
- Eygleiða hvussu samrøðan og samskifti ávirkast av tillagingini

sernám

NÁMSFRØDILIG OG SÁLARFRØDILIG
RÁÐGEVING

At taka við heim

- Takk fyri okkum :)